Як запустили фейк про обмін полоненими моряками

Чоловік на фото – батько одного з полонених моряків. Він прибув в аеропорт, бо повірив у те, що нарешті побачить сина. Хто, як, а головне чому запустив фейк про обмін полоненими.

Вмощуйтеся зручніше, бо текст важливий.

Джерела. Звідки і як поширювалася інформація?

?З телеграму. Телеграм-канал «Незыгарь» опублікував вчора о 21:03 інформацію із запитанням «Процес обміну почався?» та інформацією, що колона автозаків у супроводі вертольотів прямує на аеродром.

Висновок 1: телеграм канали не є достовірним джерелом інформації.

?З твітера. Ілля Пономарьов написав у своєму твітері про те, що сьогодні буде обмін полоненими. Цю новину підхопили українські ЗМІ. Спочатку з Твітера, а потім з фб Іллі Пономарьова.

Українські ЗМІ почали писати про це із посиланням на соціальні мережі.

□□Висновок 2: Не можна робити новини із твітів, якщо інформацію не можна перевірити ще з одного джерела.

?З фейсбуку. Анна Ісламова, депутатка Бучанської міськради, яку ЗМІ назвали співробітницею Верховної Ради. По-перше, вона, дійсно, була помічницею народного депутата попереднього скликання Артура Палатного. По-друге, помічник депутата (тим паче колишнього) може бути, але в конкретному випадку не є співробітником Верховної Ради. Жінка написала у себе на фейсбуці пост про те, що обмін завершився. Моряки, а також Сенцов, Карпюк, Балух і Гріб летять додому. Жодного лінка чи джерела не вказано.

Цей пост поширив новопризначений генеральний прокурор Руслан Рябошапка.

□□□□□Це підхопили медіа. Ще раз: сотні ЗМІ почали розганяти це на основі поста, який поширив генпрокурор від колишньої помічниці нардепа, а та поширила від видання апостроф, яке поширило з посиланням на твіттер та телеграм-канали. Все. ?

□□Висновок 3: Не можна робити новини із фб-постів, якщо інформацію не можна перевірити.

?Далі розвиток подій такий: українські (Шаурма Зеленского, Легетимный і т.п.) та російські (Незыгарь, КлименкоТайм и т.п.) телеграм-канали навперебій публікували інформацію про полонених. О пів на п’яту ранку інформацію про полонених опублікував у себе в телеграм-каналі главред «Эхо Москвы» Олексій Венедиктов.

О 6 ранку Крим Реалії написали про те, що полонених доставили в Київ. Джерело – родичі одного з моряків.

В Київ приїхали рідні та близькі полонених українців. Паралельно півночі у Жулянах чергували українські журналісти.

Вели прямі трансляції, публікували новини.

В аеропорт прибули також політики. Наприклад, секретар РНБО Олександр Данилюк сказав, що обмін ще не відбувся. УТОЧНЕННЯ: він приїхав в аеропорт не спеціально для зустрічі українських бранців, а тому що мав рейс до Варшави.

О пів на дев’яту ранку Офіс Президента та прес-секретар Юлія Мендель написали про те, що процес звільнення полонених триває. Як буде результат – про це повідомлять.

Незважаючи на офіційне спростування, ЗМІ продовжували поширювати інформацію, мовляв, українців одразу доправлять в лікарню, в аеропорту приземлилися військові літаки, робили трансляції із різних терміналів.

Майже об 11 ранку адвокат українських моряків Микола Полозов сказав, що не буде коментувати чутки і підроблену інформацію.

По 12 речниця СБУ заявила, що обмін полоненими не відбувся. Дата поки не відома.

?А тепер до причин.

Ми можемо тільки припустити, чому поширили цей фейк.

?Передумови:

1. Емоційна і болюча тема для українців
2. Існує інформаціний вакуум щодо теми обміну полоненими
3. Існують великі очікування щодо обміну утримуваними в Росії українцями

?Проблема: неперевірена інформація

?Причини:

Насправді, такі вкиди роблять, коли хочуть змінити умови обміну. Наразі очікування в українців ще більше завищені.

?Ми розділяємо думку Юрія Бутусова, який однією з причин цього

інфовкиду бачить такого собі Володимира Цемаха. Це командир роти найманців в 2014-му в Сніжному, який є одним з підозрюваних в розслідуванні загибелі «Боїнга МН-17». Він уже заявляв, що причетний до вибуху літака.

У Нідерландах у 2020 році має відбутися суд по справі збитого літака. Окрім висновків експертиз, суду необхідні будуть свідки. Цемах – один із основних цілей прокуратури Нідерландів. Він може заговорити, коли буде переданий у цю країну.

В той же час, Росії важливо, щоб Цемах не заговорив, бо саме після збитого боїнга проти РФ ввели санкції. Якщо ж Україна його обміняє, то допомагає РФ уникнути відповідальності на міжнародній арені і зриває чи не найважливіше розслідування щодо відносин Україна-Росія на цьому етапі. http://bit.ly/2PAiCcO

А все чому?

?Олександр Данилюк і СБУ вирішили попіаритися і у липні заявляли ЗМІ, що затримали Цемаха і він володіє цінною інформацією щодо причетності РФ до катастрофи боїнга МН-17. http://bit.ly/2LlNh8J

Ще одна причина:

Дискредитація українських ЗМІ.

Занадто велика ціна питання. Занадто болюча тема. Занадто замовпевнені лідери думок та медіа. На жаль.

Фото: Ілля Тарасов для Крим.Реалії

Як приборкати кульову блискавку

Редакторка інформаційної кампанії «По той бік новин» Альона Романюк робить людям щеплення від фейків.

Матеріал MediaLab про інформаційну кампанію „По той бік новин“.

Улітку 2018 року експертка Інституту розвитку регіональної преси Альона Романюк вирішила дослідити, наскільки українські медіа вразливі до фейків. Грошей на дослідження вона не мала, тому покладалась на власну винахідливість. Зібравши електронні адреси видань п’яти областей, вона розіслала їм прес-реліз про небезпеку кульових блискавок і про те, як можна захиститись від цього небезпечного природного явища. Наслідки експерименту вразили Альону: безневинний і, як видавалось, шитий білими нитками фейк поширили десятки ЗМІ. Так вона пересвідчилась, що просвітницький проект «По той бік новин» має великий фронт робіт. Ми попросили Альону розповісти, як цей проект працює і що вона робить, аби спростуванням вірили більше, ніж фейкам.

Блискавки масового ураження

«У серпні мешканці Запорізької області зможуть побачити кульові блискавки». Прес-реліз із таким заголовком я розіслала на редакційні адреси 160 засобів масової інформації від імені організації з дуже абсурдною назвою: «Українській підрозділ Всесвітньої організації управління океаном та атмосферою». Додала посилання на справжній звіт NASA про те, що у світі було зафіксовано 118 температурних рекордів, і речення з Вікіпедії про кульову блискавку. А ще кілька абсурдних порад на кшталт «не панікуйте, кульові блискавки можуть відчувати хвилі страху», «відсуньте всі металеві речі з позиції навприсядки», «уникайте поля зору кульової блискавки».

У прес-релізі були контакти — справжній номер телефону та

вигадане ім’я. Я також намалювала логотип організації та зареєструвала електронну скриньку nasa.nasaukraine@gmail.com. Просто nasaukraine було вже зайнято.

Перша публікація з’явилась за півгодини після розсилки. За перші п’ять годин реліз опублікували понад сімдесят видань. А до ночі він вийшов на всеукраїнський рівень – про кульові блискавки написала агенція «ГолосUA». У соцмережах новина поширювалась із неймовірною швидкістю. Публікація одного з миколаївських сайтів набрала за кілька годин 110 тисяч переглядів.

Наступного дня в ТСН на «1+1» вийшов сюжет про кульові блискавки. Вони посилались не на «Українській підрозділ Всесвітньої організації управління океаном та атмосферою», а на «англомовні сайти». Це був епічний сюжет.

На фейсбуку «Плюсів» сюжет подивилися двісті тисяч людей, перш ніж канал його видалив. На ютубі – понад двісті тридцять тисяч. І ще мільйони бачили його в ефірі. Після цього інформацію поширювали інші всеукраїнські ЗМІ, але вже з посиланням на «1+1». Сотні медіа писали про блискавки; хвиля вщухла лише в середині серпня. Тоді я описала цю історію.

Головний висновок: медіа не перевіряють інформацію. Можна було просто заґуґлити й побачити, що цієї організації не існує. Можна було подзвонити в Гідрометцентр і почути, що кульові блискавки неможливо спрогнозувати. Це було абсурдне повідомлення, просто зв’язно написане. Є видання, де ця інформація досі опублікована. Деякі видалили її, але не дали спростування. Так ми побачили, яка велика проблема в українських журналістів – як і в суспільства загалом, – із критичним мисленням.

А такий фейк ви бачили?

Спершу був цикл тренінгів із критичного мислення, які Інститут розвитку регіональної преси проводив для журналістів і блогерів. Ми створили для цього проекту фейсбук-сторінку й

почали експериментувати з контентом. Я кілька разів писала про фейки і про те, як їх розпізнати. Людям сподобалось: вони почали поширювати дописи сторінки й присилати нам свої історії, пов’язані з фейками, аби ми їх перевірили і спростували.

Зараз частину фейків я виловлюю у стрічці сама, частину мені підказують колеги, але більшість — від читачів. Найцікавіші ми публікуємо на сторінці, але дуже багатьом просто відписуємо із роз’ясненням, чому інформація неправдива. Тож більша частина комунікації проекту «По той бік новин» — у приваті.

Я маю список фейків, які маю спростувати. Розвінчувати доводиться фейки про все на світі. Про законодавство, економіку, медицину, про те, що дитина потрапила до реанімації, випивши якийсь напій… Була історія про викрадення дітей «на органи» людьми з чорної автівки — це циклічний фейк, який періодично виникає в різних регіонах України протягом останніх семи років. Тоді я просто кидаю посилання на перший антифейк. Але здебільшого фейки не повторюються. Такого, щоб ми назвали новину фейком, а потім вона підтвердилась, не було жодного разу.

Першим вірусним дописом, який зробив сторінку популярною, стало розвінчання фейку про програму «Муніципальна няня». Мовляв, батькам тепер виплачуватимуть півтори тисячі гривень, але всі декретні виплати скасовують. Побачивши це, я сказала: «Це маячня! Ніхто в це не повірить!» Щоб скасувати декретні виплати, потрібно провести законопроект через комітети, ухвалити в першому і другому читанні. Міністерство соціальної політики ніколи такого не подасть, а Верховна Рада не проголосує. Я розписала, чому це фейк, пояснила, що таке «Муніципальна няня». Пост мав п’ять тисяч поширень і понад півмільйона охоплення за три дні.

Вдруге це сталось, коли оголосили воєнний стан: я дала інформаційне роз’яснення, що означає воєнний стан, пояснила, що можна далі вільно їздити Україною, що нікого не зніматимуть

із поїзда. Допис мав кількасоттисячне охоплення.

А на початку 2019 року вигулькнув старий фейк: «Перекиньте це повідомлення восьми людям, ця дівчинка отримує долар за кожне переслане повідомлення на пересадку нирки». Спростування цього фейку мало близько двох тисяч поширень.

Інформаційна зараза

Люди легко ведуться на фейки. Ти можеш спростувати вигадку, а вона далі набирає тисячі репостів.

Ті, хто створюють фейки, часто маніпулюють почуттями батьків. Є ціла низка фейків і маніпуляцій, пов’язаних із вакцинами. Будь-яка інформація про вакцину і те, що «дитина померла», «у дитини відняло ноги» тощо, вимикає людям здоровий глузд. Я навіть свого часу знімала відео для того, щоби спростували брехливу інформацію, яку запустив один адвокат: мовляв, у Японії немає вакцини від кору. Насправді в Японії зараз один із найвищих рівнів вакцинації у світі, бо свого часу ця країна наступила на ті самі граблі, на які зараз наступає Україна — не вакцинувала дітей.

Повідомлення про те, що якась дитина померла, якісь ліки викликають рак і тому подібне, поширюють, не вчитуючись. Такі фейки ширитимуться, хоч скільки їх спростовуй. Багато фейків виникає навколо медичної реформи, але Міністерство охорони здоров’я добре на них реагує, тому я за них не беруся.

Перед виборами різко побільшало політичних фейків. Проекту «По той бік новин» важливо було не скотитись у спростування виключно тих фейків, які стосуються політики. Бо, коли спростовуєш фейк про Порошенка, тебе відразу називають порохоботкою, а коли про Тимошенко — «все, ви за бабу Юлю топите». Ми воліли писати про те, якими методами нами маніпулюють.

Була історія з фото Порошенка, де він нібито тікає від публіки. Я дала кілька прикладів того, як маніпулюють за

допомогою фотографій, окрім цієї історії. Тому ніхто не міг звинуватити, що це порохоботство, й люди побачили, що це не лише в Україні поширено.

Ще нещодавно спростовувала фейк, що Україна продає зброю Росії. Це була дуже маніпулятивна інформація. Стокгольмський інститут дослідження проблем миру щороку публікує інформацію про те, хто кому продає зброю. Там написано, що Росія 23% зброї імпортує з України. Виявилось, що, якщо Україна ще кілька років тому продала Росії двигуни, а 2017 року їх поставили у літаки і здали їх в експлуатацію, Інститут рахує це як імпорт 2017 року. Щороку, коли виходить цей звіт, цими даними однаково маніпулюють.

Про війну на Донбасі багато фотофейків. «Діти, які голодують на Донбасі» — кадр із художнього фільму «Брестська фортеця». Або фотографія, де сидить хлопець з простріленим айфоном: «телефон врятував хлопцеві життя, давайте скинемося йому на новий». І люди скидають гроші. Перевіряємо фото: воно зроблене 2013 року під час креш-тесту айфона. Фотофейки спростовувати порівняно легко: перевіряєш, звідки взяте зображення, чи піддавалось воно обробці, і якщо так, то як саме його змінили. А ось із серйознішими фейками доводиться попрацювати. Наприклад, вчитатися в закон або знайти статистику.

Як обрати праску

Проект «По той бік новин» існує півроку. За цей час його дописи охопили понад два мільйони людей. Близько шестисот тисяч взаємодіяли з дописами — поширювали, коментували, клікали. Все це без витрат на рекламу. Лише опублікованих спростувань — зо дві сотні.

Сторінка має понад сім тисяч підписників. Нас найбільше читають жінки і чоловіки у віці 25-35 років, далі — жінки 35-45 років, тоді чоловіки 35-45. Є трохи старших і трохи до 25 років. Найбільше серед них киян, хоча багато і з регіонів —

Запорізької, Херсонської, Львівської областей. Політичні вподобання в читачів дуже різні, але нас не звинувачують у заангажованості, бо я стараюсь подавати матеріали максимально збалансовано.

Важливо мати контакт з аудиторією. Я відповідаю на кожне повідомлення і на кожен коментар. І не «дякую за коментар», а змістовно, запитуючи щось, аби розкрутити людину на діалог. Коли наші пости ставали вірусними, відповідати на коментарі доводилось цілодобово. Я не спала — мені важливо було не втратити аудиторію.

Коли пост стає вірусним, до тебе приходять як прибічники, так і хейтери. Я стараюся не дозволяти одним читачам у коментарях ображати інших. Але, перш ніж банити, попереджаю. За весь час я мусила забанити лише одну людину — решта відреагували на попередження. Коли я бачу, що хтось ображає когось у коментарях, пишу людині в особисті повідомлення. Цього зазвичай вистачає.

Спростування фейків — лише один напрямок нашої роботи. Інший — матеріали про різні способи маніпуляцій. Наприклад, про явище астротурфінгу, коли в коментарях у соціальних мережах імітують громадську думку. Про те, як працює штучний інтелект, здатний створювати нові зображення. Про те, як маніпулюють соціологією. Про маніпулятивні технології — напівправду, підміну понять, підкріплення авторитетом та інші. Часом доводиться розвінчувати маніпуляції оперативно, як, наприклад, із «повстанцями» на сайті президента.

До нас постійно звертаються журналісти, просять розповісти про маніпуляції. Мене постійно запрошують читати лекції, тренінги й майстер-класи.

Я вірю, що дорослу людину можна навчити критично мислити. Коли показуєш людям, хто і як саме їх обманює, вони починають думати. Людина буде захищеною від фейків, коли почне сприймати інформацію критично, без емоцій. Коли ми йдемо обирати праску,

ми дивимося, хто її виробник, скільки вона коштує, що пишуть про неї користувачі, на якому сайті її можна купити дешевше. Ставимо десятки питань. З інформацією те саме – перш ніж повірити, треба поставити запитання.

В ідеалі я б хотіла, щоб мені більше не потрібно було спростовувати фейки. Аби люди самі почали розуміти, де правда, а де брехня. Аби припинили читати сайти-сміттярки, які навмисно поширюють неправду. Коли так буде, ми з Інститутом розвитку регіональної преси закриємо проект.

Катерина Ейхман для MediaLab

Морські блохи: розбираємо кейс

Десятки ЗМІ нещодавно поширили новину про «нашестя» морських бліх. Насправді, це важко назвати новиною, а більше нагадує пост із соціальних мереж, який має на меті нагнати жаху і збільшити кількість користувачів на сайтах.

Кременчужан у Кирилівці заїдають морські блохи

25 Липень 2019, 11:34 Нет Комментариев NaN

Азовське море атакували морські блохи: відпочиваючі в шоці (фото)

STYLER › Життя 01.07.2019 - 22:36

Новость на русском →

Морские блохи нападают на туристов в Кирилловке: чем опасны ненасытные паразиты

2 июля 2019, 18:05

Детям лучше избегать купания в Азовском море.

-
  В Кирилловке морские блохи загрызают людей: страшные последствия для детей и аллергиков

  1 месяц назад, 13:51

  Отдыхающие в Кирилловке и Приморском Посаде жалуются на морских «блох».

  В медучреждения обратились около 15 пациентов с жалобами на укусы. В Примпосаде ребенок рассказал родителям, что в море его покусали рыбы, но на самом деле это были «блохи».

На ваші прохання, ми з’ясували, що таке морські блохи, чи дійсно вони є на узбережжі Азовського моря (спойлер – так), які загрози несуть (спойлер – не несуть майже ніяких загроз) і що з цим усім робити.

Одне із видань почало поширювати СТРАШНЕ – мовляв, морські блохи викликають жахливе захорювання саркопсильоз. Це брехня, адже йдеться про інших мешканців водойм, які живуть у тропічних районах Африки та Південної Америки і не мають жодного стосунку до України.

Але повернемося до українських морських блох. Ми поспілкувалися із науковцями, які досліджують ракоподібних (саме до цього виду і належать морські блохи), епідеміологами

із Мелітополя та Запоріжжя, а також лікарями.

Усі деталі нам роз’яснив **Сергій Кудренко, молодший науковий співробітник Інституту морської біології, що в Одесі.**

Морські блохи (їх ще називають амфіподами) – це бокоплави, ракоподібні, звичайні для України, маленькі організми, не більше 2 см – тому на них рідко звертають увагу. В Чорному морі їх більше 100 видів. Усі бокоплави подібні за будовою, але одні мешкають на березі, інші у воді.

В районі берегів Чорного та Азовського морів живе близько десятка видів. Ті, хто заважає туристам відпочивати, – це орхестії. Вони скачуть, і саме через це їх назвали морськими блохами. Вони часто мешкають під водоростями, які викидає на берег. На глибині до 50 см живе інший вид, але незалежно від виду, ці блохи – нормальне явище для України. Вони завжди були у прибережній зоні моря.

Чому морські блохи стали такими поширеними зараз?

Їхній чисельності зараз сприяє два фактори:

- Перелов риби, яка ними харчується;
- Чорне і Азовське море нещодавно «цвіло», було багато органічних залишків. В Азовське море виноситься багато залишків з річок – це добра кормова база для морських бліх. І для тих, хто на березі, і для тих, хто в морі. Є що їсти – вони розмножуються.

Але треба розуміти, що амфіподи (вони ж «морські блохи») – це не хижак для людини, це не паразит для людини, це дуже корисні організми. Вони їдять органічні залишки і тим самим очищують зону пляжу і води. Далі – ними харчуються птахи, риби та інші тварини.

Укуси морських бліх

Деякі люди мають чутливішу шкіру за інших. Ця дитина, про яку пишуть в інтернеті – це наслідок укусів на чутливій шкірі. Але

треба мати холодну голову: якщо вас кусає комар – це звичайне явище. Комар може вкусити до вас іншу людину, миш, тварину і т.д. – це як брудний шприц. Коли кусає оцей маленький рачок – він забирає малесенький шматочок, якщо туди потрапляє якийсь бруд або, наприклад, якась маленька частинка самого рачка – це може викликати місцеве запалення, яке і характеризується почервонінням шкіри. Це неприємно, але нічого страшнічого не відбувається. У більшості людей місце укусу щіпає півгодини, а далі смипоми проходять.

> *«Звісно, все залежить від кількості укусів і чутливості шкіри, а також схильності до алергічних реакцій. Найнеприємніше – це свербіж або висипання, які можуть з'явитися як одразу, так і через деякий час (у когось висип може з'являтися у період до 24 годин). Якщо є свербіж і дискомфорт, то можна прийняти антигістамінний препарат (протиалергічний). У випадках сильної реакції потрібно обов'язково звертатися до лікаря».*
>
> *Підтверджує* ***педіатр Anastasiia Bykova-Shelevytska****, що морські блохи не несуть великої загрози для людей.*

Також Сергій Кудренко пояснює:

- Якщо є амфіподи (морські блохи), це означає, що вода чиста – тобто немає хімічного забруднення води (інші санітарні показники можуть мати відхилення від норми, але хімічного забруднення точно немає – ред.).
- Людям, у яких чутлива шкіра, він радить обирати сухіші пляжі (щоб морські блохи не кусали на піску), а також місце з маленькою течією (щоб не кусали у воді).
- Морські блохи завжди є і були в Азовському і Чорному морях. Вони мешкають і в Києві, тільки трохи інші види. Амфіподи – це один із важливих елементів екосистеми, оскільки забезпечують чистоту води і пляжів.

Також науковець стверджує, що з часом їх кількість буде трохи

зменшуватися. Щоб швидше зменшити чисельність тих, хто мешкає на березі, треба чистити пляж від органічних залишок. Щоб зменшити кількість тих, хто живе у воді, треба а) контролювати вилов риби; б) дивитись, щоб річки, які впадають в Азовське море не заносили органічної речовини – але ці річки, на жаль, усі не в нас. Тому зараз людям із чутливою шкірою просто треба перетерпіти або шукати інші місця відпочинку.

А тепер кілька слів про те, чому ми написали про це.

Локальне видання РІА Мелітополь опуліковало щось на кшталт новини про те, що морські блохи атакують узбережжя. Від укусів постраждала Мелітопольська сім'я. Жодного фактажу, коментарів фахівців, але незрозумілі фото облетіли весь інтернет. Оскільки постраждала сім'я із Мелітополя, ми звернулися до фахівців-епідеміологів із Мелітополя та Запоріжжя. Роман Скляров, головний позаштатний спеціаліст з епідеміології м. Мелітополь роз'яснив, що жодних інфекційних випадків, пов'язаних із морськими блохами у Мелітополі не зафіксовано. Ймовірніше за все, йдеться про алергічні реакції. Цю інформацію, але уже в обласному масштабі нам підтвердили у ДУ «Запорізький лабораторний центр».

Зберігайте спокій і не сійте паніку.

"Теоретична кобила, яка практично не їде", або

маніпуляції навколо домашніх сонячних електростанцій

Десятки наших читачів звернулися до нас із проханням спростувати маніпуляції навколо скандального закону про сонячні електростанції. Щоб роз'яснити, де правда і чи дійсно скасували "зелений тариф" для домашніх СЕС (як про це писали експерти та ЗМІ), "По той бік новин" поспілкувався із Андрієм Зінченком, експертом у сфері відновлювальної енергетики та співзасновником Greencubator, а віднедавна і Спілка Активних Споживачів і Проз'юмерів – організації, завдання якої захищати інтереси власників СЕС.

Спочатку з'ясуємо, як загалом виглядає ринок домашніх сонячних електростанцій в Україні, чому люди інвестують у сонячні панелі, хто такі проз'юмери і чому в це втручається держава.

Станом на 2019 рік сонячні панелі встановили майже 9000 домогосподарств. Середня вартість інвестицій однієї сім'ї у домашні сонячні електростанції – 20 000 доларів, тобто загалом українці інвестували у домашні СЕС майже 180 млн доларів. Це фактично формування середнього класу, який прагне розвивати нашу державу. Зважте, це теж інвестори – не мільярдери, а звичайні українці, які інвестували в зелену енергетику в себе в країні та інвестували кількадесят тисяч доларів в домашню СЕС.

До травня 2019 року люди, які хотіли встановити сонячні електростанції у себе вдома, могли це зробити будь-де на ділянці біля свого будинку. Максимальна потужність домашньої СЕС становила- 30 кВт. Технічно правильно було б сказати, що встановлювати було можна скільки завгодно. І зараз можна. А от стимулюючий тариф можна було отримати лише на 30 кВт потужності.

Зважаючи на зношеність та дорожнечу традиційних енергоносіїв, держава повинна розвивати галузь альтернативних джерел енергії і робити їх вигідними для громадян. Саме тому, держава встановлює “зелений тариф” – ціну, за якою ринок електроенергії купує електроенергію, вироблену, наприклад, у домашніх СЕС. Зважаючи на шкоду довкіллю та здоров’ю українців від традиційних джерел енергії (що зараз не враховується у вартості електроенергії), ця ціна – вище ринкової. Це так звані екстерналії – кошти, не включені в тариф на електроенергію.

Регулює “зелений тариф” Національна комісія регулювання енергетики і комунальних послуг (НКРЕКП).

Потрібно розуміти, що державне підприємство “Енергоринок” купує електроенергію у різних виробників за різною ціною. Це зумовлено як різною собівартістю кіловат-години, наприклад, вугільної і атомної електростанції, так і тим, що вони виконують різні функції. Так само держпідприємство продає цю електроенергію за однією ціною простим споживачам, за іншою – промисловим підприємствам.

Фактично, “зелений тариф” для домогосподарств – це механізм, який допомагає людям переходити на відновлювальні джерела енергетики. Наприклад, встановлювати сонячні панелі або вітряки у себе вдома і ставати проз’юмерами.

Проз’юмер (від англійського producer + consumer) – виробник і споживач електроенергії в одній особі. Людина, яка встановлює сонячні панелі для забезпечення власних потреб в електроенергії, а залишок (згенеровану електроенергію) продає в електромережу, стає проз’юмером. Ним же може бути, наприклад, власник домашньої системи накопичення енергії (акумулятора). Важливо й те, що проз’юмерами можуть бути не лише фізичні особи, але й бізнеси.

Власник домашньої СЕС оформлює договір з Обленерго і продає ту електроенергію, яку не використав сам, за “зеленим тарифом”.

Розмір “зеленого тарифу” залежить від того, коли домашня СЕС введена в експлуатацію (є спеціальна тарифна сітка та відповідний коефіцієнт). Зараз це 18 євроцентів – до речі, найдорожча ціна у Європі. Високий “зелений тариф” встановлюється один раз і діятиме найближчі 10 років.

Де “заритий собака”, чому потрібен був новий закон та що означає скандальна 24-та поправка

“Зелений тариф” вигідний не лише власникам домашніх електростанцій, що розвиває ринок та середній клас.

З іншого боку, є історії, коли скуповували по 10-15 хат в закинутому селі і встановлювали там сонячні панелі. Фактично, це промислова електростанція, але через дірку в законі власник не оформляє відповідну ліцензію, а продає вироблену електроенергію за високим “зеленим тарифом” для простих домогосподарств.

Для того, щоб забезпечити конкурентні умови для СЕС, врегулювати роботу великих альтернативних електростанцій (метод зниження ціни на аукціоні) та врешті зменшити ціну на електроенергію, Верховна Рада проголосувала законопроект № 8449-д, який набув чинності 22 квітня.

Хотіли як краще, а вийшло як завжди

Під благим наміром розвивати саме домашні СЕС і збільшити їх потужність до 50 кВт ввели ще одну дуже “цікаву” умову – сонячні панелі мають бути розташовані виключно на дахах та/або фасадах будівель та інших капітальних споруд.

Тобто, щоб встановити сонячні панелі потужністю 30 кВт доведеться мати дах площею 200-300 кв.м. Зважаючи на особливості розміщення панелей, таких будинків в Україні, м’яко кажучи, не так багато.

Усі, хто встановлював панелі не лише на даху, але й на землі, залишаються за бортом. Тому, де-юре закон збільшує потужність домашніх СЕС, а де-факто, скасовує “зелений тариф”, адже на практиці додаткова умова у вигляді дахів капітальних споруд нівелює усю ідею зеленого тарифу для тих, хто встановив

сонячні панелі не лише на даху, але й на землі. Заборона встановлювати домашні СЕС на землі призведе до того, що на дахах розміщуватимуть сонячні панелі в межах 10 кВт.

Зворотна дія закону?

Виникає ще один цікавий момент: закон не лише скасовує (називаємо так, як це по факту виглядає) “зелений тариф” для домашніх СЕС, які будуються, але й для тих, що уже введені в експлуатацію і мають відповідні договори з обленерго.

Так-так, ми усі знаємо, що закон не має зворотної юридичної сили, проте з поправкою 24 вийшов казус. Текст закону прописаний так, що НКРЕКП буде змушена призначити „зелений“ тариф лише на ту частину потужності домогосподарств, що встановлена на дахах та фасадах будівель. Більше того, потрібно підтвердити, що ці споруди капітальні.

Хоча, термін “капітальна будівля” згадується у Цивільному кодексі (статті 793-797), чіткого визначення, що ж таке “капітальна будівля” немає. Є роз’яснення від Мінрегіону (доволі сумнівний документ) та згадка у ДБНах, які не дають чітких критеріїв відповідності. Також відсутня інституція, яка перевіряє, капітальна споруда чи ні. Звісно, тут можна почати шукати обхідні шляхи, визнавати капітальними будівлями альтанки або туалети, але це лише частина проблеми.

Інша частина – фактично обленерго тепер самі вирішують, керуючись цією 24-ю поправкою, кому давати, а кому не давати “зелений тариф”. Кілька власників домашніх СЕС уже отримали відмову в оплаті згенерованої електроенергії тільки через те, що частина їхніх панелей встановлена не на капітальних спорудах, а на землі.

Що робити?

Оскільки протиріччя в законі 8449-Д мають негативні наслідки для простих українців, які інвестували у домашні СЕС, Спілка активних споживачів і проз’юмерів спільно з народними депутатами, асоціаціями та комітетом Верховної Ради з питань ПЕК розробили законопроект 10357.

Цей законопроект уже отримав підтримку профільного Комітету, бо дає можливість вирішити проблеми домашніх СЕС:

- Домашні сонячні електростанції до 30 кВт можна розташовувати будь-де (в тому числі і на землі домогосподарств). Для таких станцій все повертається, як було до 8449-д.
- Розмір зеленого тарифу для домогосподарств встановлюється на такому ж рівні, який був до 8449-д.

Також залишається можливість отримати зелений тариф для домашніх СЕС розміром до 50 кВт, що будуються на фасадах та капітальних спорудах, які будуть введені в експлуатацію до кінця 2019.

Довідково: Прості громадяни, які інвестували кошти у домашні

сонячні електростанції, об’єдналися у Спілку активних споживачів та проз’юмерів. Як зазначає Андрій Зінченко, Спілка надалі разом із партнерами та зацікавленими сторонами ініціюватиме розробку нового законопроекту, щоб створити ефективне регулювання альтернативних електростанцій.

Спілкувалася Альона Романюк

Указ Президента, розпуск Ради і вибори із закритими списками: що не так?

> *На основі інтерв’ю з Богданом Бондаренком, експертом з конституційного права Центру політико-правових реформ*

Указ Президента про дострокове припинення повноважень Верховної Ради здійняв на вуха не тільки нардепів та політичні сили, але й весь фейсбук та диванних експертів. Ми поспілкувалися з Богданом Бондаренком, експертом з конституційного права Центру політико-правових реформ, і попросили його пояснити, де ж межа між бажанням Президента розпустити Парламент та нормами Конституції України.

В Указі Президент говорить про дострокове припинення повноважень Верховної Ради на підставі п.1 ч.2 ст. 90 Конституції України – тобто на основі відсутності коаліції депутатських фракцій.

Чи є це достатньою мотивацією? Думки розходяться. Президент говорить, що Коаліція відсутня вже тривалий час з моменту виходу Самопомочі 19 лютого 2016 року. Проте 14 квітня 2016, коли формувався персональний склад Уряду Гройсмана, коаліція у

складі БПП і Народний фронт налічувала 236 народних депутатів. Тобто була парламентська більшість. Кількісний склад коаліції постійно змінювався: хтось йшов на посади в Уряд, на посаду генпрокурора, деякі мажоритарники виходили чи входили в коаліцію. Тому треба розуміти, з якого часу вона відсутня. Це не зафіксовано. Саме тому Зеленський не має права розпускати Парламент, бо не було встановлення факту відсутності коаліції. Не можна просто сказати, що коаліції не було: багато чого кажуть, і на заборах багато чого пишуть, але ми повинні керуватися правовими нормами.

Хто має зафіксувати відсутність коаліції? Чітко не врегульовано, але якщо факт встановлення коаліції визначає Голова Верховної Ради, відповідно, Андрій Парубій, який обіймає цю посаду, має встановити і факт відсутності коаліції. Саме це він зробив 17 травня. В тій же ст. 83 Конституції чітко сказано, що коаліція повинна бути створена впродовж місяця, перед цим мають відбутися консультації фракцій. Якщо Парламент не сформує нову коаліцію, Президент має право його розпустити. Питання полягає в тому, що цього місяця на консультації фракцій Президент не дав.

Тому я підтримую позицію, що розпуск Парламенту на підставі п.1 ч.2 ст. 90 Конституції України наразі неконституційний. Після того як Народний Фронт вийшов з коаліції і Парубій про це оголосив, ситуація стала однозначною.

До цього я готовий був говорити, що є дві точки зору, що конституційно, що не конституційно, обидві мають право на життя і безапеляційно можна розпустити Парламент лише до 27 травня.

Що далі?

Є порядок оскарження цього Указу як незаконного до судів загальної юрисдикції (Верховного Суду). Хоча ми подібне оскарження проходили у 2007 році і тоді адміністративний суд сказав, що питання повинен вирішувати Конституційний Суд.

Інший порядок оскарження Указу як неконституційного відбувається відповідно у Конституційному Суді. Проблема полягає в тому, що і один, і другий варіант є достатньо тривалим. Після оприлюднення Указу Президента і набрання ним чинності, виборчий процес починається на наступний день після опублікування (тобто 24 травня) і триває 60 днів.

Якщо подання йде до Конституційного Суду України (КСУ), є два варіанти.

Перший. Він його дуже швидко розглядає, що було лише один раз у 2014 році (рішення Конституційного Суду про Кримський референдум). Якщо КСУ ухвалить рішення посеред виборчого процесу (тобто до виборів), питання полягає в тому, що ЦВК повинна зупиняти виборчий процес. Але законом такі дії не передбачено. Закон не врегульовує такі випадки. З іншого боку, є розуміння Конституції: якщо є Указ, на підставі якого

починається виборчий процес, і є рішення КСУ про неконституційність цього Указу, то виборчий процес має бути зупинений.

Другий. Якщо КСУ ухвалює рішення про неконституційність уже після виборів, питання стає складнішим. Вступають в колізію з одного боку, норми Конституції і рішення КСУ про неконституційність Указу, а з іншого – вільне волевиявлення громадян. Виникає ситуація, коли нові народні депутати складають присягу і набувають повноважень. Тобто, вони були обрані народом, відбулися чесні, демократичні і прозорі вибори. Постає питання, як все повернути у першочерговий стан відповідно до норм Конституції.

Правильніше в такій ситуації буде уже нічого не робити, щоб новий Парламент працював. Проте, треба розуміти, що той Парламент прийшов до влади неконституційно. І це буде серйозним моментом, через який можна буде далі “качати” Верховну Раду і ситуацію в країні.

Я вважаю, що наразі розпуск Верховної ради є неконституційним. Хоча може бути інше рішення Конституційного Суду.

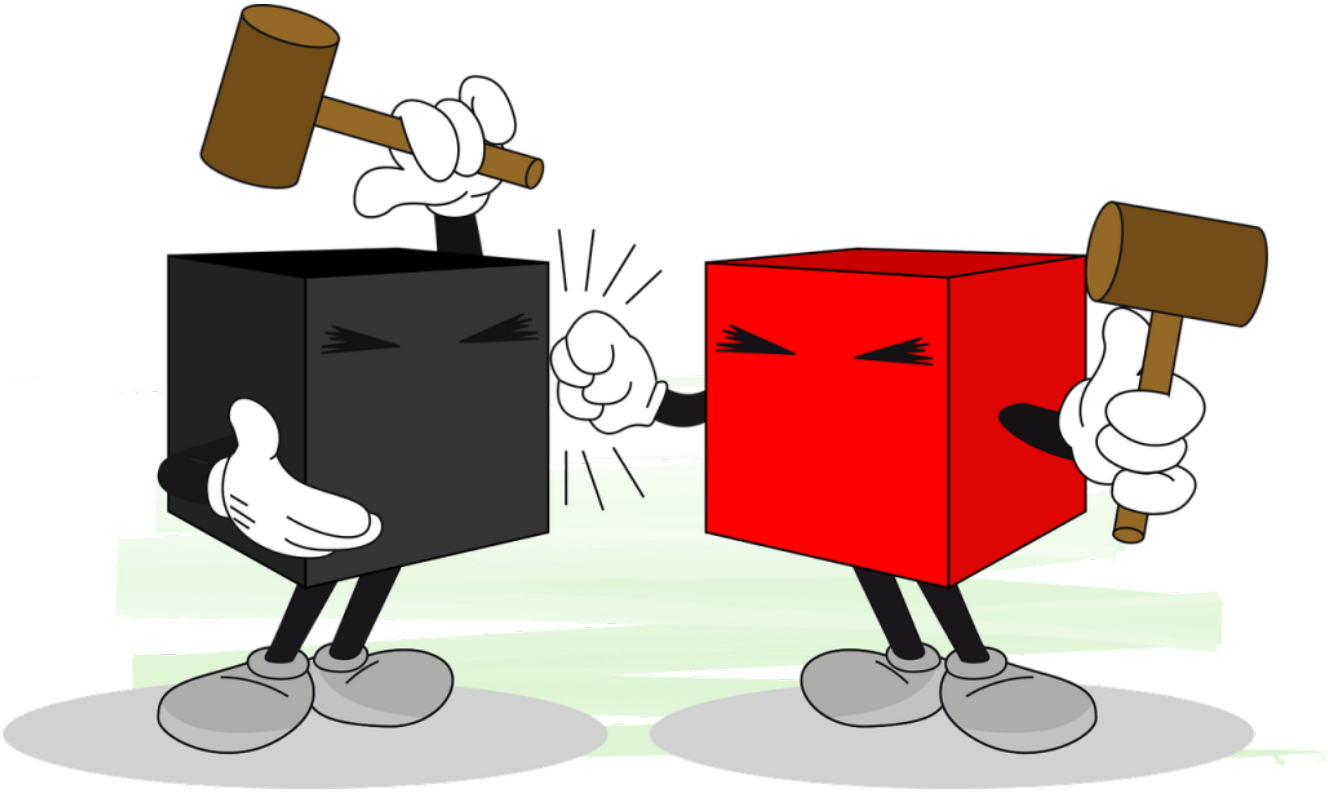
Закриті і відкриті списки, скасування мажоритарки та пониження прохідного бар‘єру для партій у Верховну Раду: реальність і загрози такого сценарію

Важко сказати, чи це реальний сценарій чи ні. Якщо ми говоримо про те, що має бути дотримано Регламент Верховної Ради – це нереальний сценарій. Зараз у ВР зареєстрований проект Виборчого кодексу. Поза ним зареєстровано 8 законопроектів про вибори народних депутатів. Спочатку по регламенту треба визначити їх долю і якщо голосування буде “провалено”, то півроку не можна реєструвати законопроект з тим самим предметом. Ми бачимо, що Президент пішов шляхом порушення Регламенту ВРУ.

З іншого боку, можна розглянути один із законопроектів,

зареєстрованих у Парламенті. Між 1 і 2 читанням внести у нього правки і проголосувати в цілому. Але це викликає низку питань. Виборчу модель не можна змінювати за рік до виборів відповідно до Рекомендацій Ради Європи і Венеційської комісії.

Проте, чіткої норми, що так не можна робити в Законі немає. **Важливий нюанс:** невідомо, як буде адмініструвати цей процес ЦВК. Навіть якщо це можна змінити формально до початку самого виборчого процесу.

Відкриті та закриті списки

Відкриті списки зараз запроваджувати не можна через те, що вибори не відбудуться. ЦВК не встигне проадмініструвати, народ не розуміє, що це таке, інформаційна кампанія не проведена. Депутати цього скликання провалили шанс.

Закриті списки означають, що політична корупція ніяким чином не зменшується. Мажоритарка має один вид політичної корупції: короткий зв’язок між кандидатом і виборцем (саме там відбувається “засівання”, “гречка” і т.п.).

Політична корупція в пропорційній системі із закритими

списками полягає в тому, що кандидати в народні депутати просто купують собі місця. Тобто корупційний зв’язок між кандидатом і керівництвом партії, яка має потенціал пройти у Парламент.

Закриті списки зараз найбільше цікавлять «Слугу народу», які не мають сильної мажоритарки на відміну від БПП, Гройсмана чи, меншою мірою Батьківщини та Опозиційної платформи “За життя”. Плюс є ще окремі мажоритарники, які заходили роками у Парламент по своїх округах. Їм це теж нецікаво.

Ще один важливий момент: не можна проводити одночасно референдум і вибори. Так само розведені в часі питання президентських і парламентських виборів, щоб не було ситуації, коли одна політична сила на народній підтримці приходить до влади. Тобто, є модель, яка убезпечує країну від цього.

Пониження прохідного бар’єру до 3%

Це необхідно для того, щоб парламентські фракції а-ля Самопоміч, Відродження, Народний Фронт та інші групи народних депутатів, які потенційно мають можливість пройти у Парламент, але поки не долають бар’єр у 5 %, дали голоси за виборчі зміни.

Поширюють аргумент, що це дасть змогу прийти до влади новим обличчям. Але новим обличчя не означає “новим людям”.

Перший ризик: це ще більша фрагментованість і роздробленість Парламенту.
Другий ризик: ймовірність появи так званих регіональних партій. Законом України заборонено створення регіональних партій, вони можуть мати лише національний характер. Але при низькому виборчому бар’єрі, може виникнути ситуація, коли партія отримає підтримку лише в певному регіоні України. І вона де-факто матиме регіональний характер. В умовах, які сьогодні склалися в Україні, це не дуже хороша ідея.
Третій ризик: за дострокове припинення повноважень Парламенту,

маємо високий ризик, що пропрезидентська фракція може мати 226 голосів у Верховній Раді, що є передумовою для узурпації влади. **Варіантів до біса. Це як рівняння з багатьма невідомими.**

Спілкувалася Альона Романюк

School of Journalism in Berdyansk

For eight days, journalists and bloggers from the southern and eastern regions of Ukraine have been working on the development of professional knowledge and critical perception of information. Sunny and interesting days with creative and experienced trainers pushing beyond the comfort zone.

School of journalism for bloggers

Already August 11, the School of Journalism for bloggers will start!